

DANICA.

CERKVEN ČASOPIS ZA SLOVENSKE POKRAJINE.

Ime Marija.

Mogočno tvoje je Imé,
A še milejše za srce,
Radost tolažbo dušam vlija
Ime nam tvoje, o Marija!
Jasni razum in mračno čelo —
Ah, naj slavim te večnost celo!

Radoslav Silvester.

XIV. nedelja po Binkoštih.

Kaj bomo jedli; ali kaj bomo
pili?

(Matej 6.)

Imeli so pred nekaterimi desetletji v imoviti gorenški hiši šivarje. Za prodaj na sejmeih so izdelovali plašče; tiste plašče, ki odetega v katerega njih še danes vtegneš srečati starega moža. Tvarina jim je namreč skoraj neraztrgljiva. Z gorenskimi skalami, gorenskimi značaji naj bi se vzporedovalo to gorensko včasih višnjevo, včasih črno-belkasto sukno.

Stopil je pred vrata ubožec milodara proseč. Hišna mati, ki je bila itak samo in samo srce in zaščitnica vsakemu revežu, se je bavila nekoliko še z drugim opravilom. Kar se oglasi nad materjo deklica: „Mati, dajte no revežu, ki prosi.“

Ganila je menda dekličina beseda nekega izmed šivarjev, ki jih je precejšen ograbek bil okrog mize — suknena kupčija je namreč vspevala gori tiste čase — in nagovoril je mater: „Mina, tvoji otroci bodo srečni — kolikrat čujem, ko delam po

hišah da zareže ini otroci nad prišlim revežem; a tvoji otroci pa prosijo zanj.“

Šivarja Frana in mater Mino že dolgo krije domača prst; a oni otroci — bil sem tisto pot poleg in je poznam danes — so po šivarjevi napovedi srečni.

„Kaj bomo jedli; ali kaj bomo pili?“ je današnje evangelijsko vprašanje.

Ker mora tako govoriti mnogokrat revež, ki zjutraj še ne ve, kje se mu južina kuha za opoludan, premislimo danes, oprti na to vprašanje v svoj in v bližnjega prid v dveh delih usmiljenja: lačne nasičevati in napajati žejne.

*

Lačne nasičevati in napajati žejne ste telesni deli usmiljenja in sv. pismo nam v obilnem številu navaja razne zgodbe, ki vlevajo ali vsaj priporočajo dobra dela.

V novem zakonu beremo, kako so se nekokrat vrnili v svet razposlani apostoli. Peljali so se z Gospodom čez galilejsko jezero. Velike množice ljudi so prišle peš iz mest za njim, ker so čule in videle, kako Jezus uči in ozdravlja. Akopram vtrujen, je Jezus zopet pričel z ukom in ozdravljaj. Ker je pa pozno nastalo, govorili so Jezusu učenci: Kraj je samotni; pusti množice, da gredo na vasi in si kupijo jesti. A Gospod tega ni dovolil. Donesli so mu pet kruhov in dve ribi. To je blagoslovil. In so jedli in se nasitili in so pobrali ostanke: 12 polnih košev koscev. Število teh pa, ki so jedli, je bilo 5000 mož, brez žen in otrok.

Drugo pot je bilo zopet veliko ljudstva krog Gospoda. Došel je tudi k gali-

lejskemu jezeru in tu stopil na goro. In množice so vstrajale s svojimi mutastimi, slepimi, kruljevimi ob njem 3 cele dneve. Zasmilile so se mu in nasitil jih je s sedmerimi kruhi in nekaterimi ribicami. Bilo jih je to pot 4000 mož, brez otrok in žen. (Matej, pogl. 14—15.).

Tako torej sam Gospod z nasičevanjem lačnih.

Poglejmo nazaj v liste starega zakona.

Zvestega hlapca Eliezerja je Abraham poslal po ženo svojemu sinu Izaku. Šel naj bi v Abrahamovo rodno zemljo in dobil tam svojemu prihodnjemu gospodarju hišno gospodinjjo. Določeno Abraham ni hotel nobene kanaanskih hčera, med katerimi je moral tukaj bivati. Hlapec je zvestobo obljubil Abrahamu, vzel seboj blaga in otvoril z njim 10 velblodov ter se podal proti Haranu, Nahorjevemu mestu, kjer je nekdaj živel Nahor, brat Abrahamu. Došel je do mesta, ustavil se in uredil velblode, da so se vlegli poleg studenca. Zvečer je bilo in sklepal je, da pridejo sem mestne hčere vode zajemat. Zato je takole moliti jel na tihem: Gospod, Bog mojega gospoda Abrahama, prosim, stoj mi danes na strani. Hčere prebivalcev tega mesta bodo hodile vode zajemat. Deklica torej, ki jej porečem: Nagni mi svoj vrč, da pijem, in ki odgovori: Pij in tudi tvoje velblode napojim — le-ta je, ki si jo namenil svojemu služabniku Izaku. Ni še izmolil, kar prihaja Rebeka, ponosita devica, zgolj nedolžnost. Vrč je nosila po deželni šegi na rami, stopila na studenec, snela si vrč, napolnila ga ter se je jela vračati. Eliezer jej je naproti šel in rekel: Daj mi nekoliko vode piti iz tvojega vrča. Pij, odgovorila mu je prijazno, hitro dejala vrč na svoje naročje in mu dala piti. Ko si je utešil bil žejo, nadaljevala je Rebeka: Tudi tvojim velblodom bom zajemala vode, dokler se ne napijejo. Ko mu je povedala, da je hči Batuela, Nahorjevega sinu, in da je v očetovi hiši dosti prostora za prenočevanje — zahvalil je Eliezer Gospoda, ki ga je pripeljal do te hiše. Rebečin brat Laban je vsled dekličinega poročila prihitel do moza na studenec in spremil njega in njegove velblode v očetovo hišo. Tu je

Eliezer kojkoj zaprosil za Rebeko, še predno se je podal na obed. Laban pa in Batuel sta mu odgovorila: To je naredba Gospodova. Glej, Rebeka je tu pred teboj; vzemi jo ter pojdi in naj bo žena tvojega gospoda. (I. Mez. 24.)

Toliko, dragi, je pa učinilo že v starem zakonu izvrševanje enega telesnih del usmiljenja: napajati žejne.

Rečeno je bilo, da se nam priporočajo dobra dela usmiljenja, in videli smo, kako nam je vneto besedo opisuje sv. pismo.

Morda so nam pa dobra dela tudi dolžnost?

Brezdvomno dolžnost takrat, kadar je bližnik v veliki potrebi, mi pa smo mu pomagati v stanu — dolžnost nam je, da smo mu desna roka, kadar mu to moremo biti.

Sam Gospod nam obljublja v govoru na gori: „Blagor usmiljenim, ker usmiljenje bodo dosegli.“ (Mat. 5, 7) in nam napoveduje pri evangelistu: Uboge namreč boste zmiraj imeli med seboj.“ (Mat. 26, 11.) Uboge torej, kojim toliko pomagajmo, da bodo manj ubogi. Celó odločilno bodo na poslednjiesodno tehtnico vplivala naša dela usmiljenja. Saj poreče Gospod onim, ki bodo na desnici: „Pridite, blagodarjeni mojega očeta! Posedite kraljestvo . . . Zakaj lačen sem bil in ste mi dali jesti, žejen sem bil in ste mi dali piti.“ (Mat. 25, 34. 35.)

* * *

Oprti na apostola Jakoba izrek: „Kakor je namreč telo brez duše mrtvo, tako je tudi vera mrtva brez del —“ (2, 26.) in na istega besedo: „Kaj pomaga, moji bratje! če kedo pravi, da ima vero, del pa nima —“ (2, 14.) oprti na take besede se navedimo, da bomo opravljali to ali ono dobro delo, ki nam je nalaga naša sv. vera ali je vsaj priporoča — ne prisiljeno, nego z onim dobrim srcem, ki nam je slika apostolova beseda govoreč: „Slehnerni (naj da) kakor je namenil v svojem sreju — ne z žalostjo ali po sili: zakaj veselega darovalca ljubi Bog.“ (II. Kor. 9, 7.) Amen.

Zatrté nekdanje cerkve in kapele ljubljanske.*

II. Cerkev sv. križa v stari bolnici.

Usmiljeni bratje. V poslednjem poglavju smo se poslovili od oo. diskalecatov, ki so morali spomladi leta 1786. ostaviti na višji ukaz svoj s tolikim trudom sezidani samostan in brdsko cerkev sv. Jožefa.

V njihov dom so se malo mesecev kasneje naselili usmiljeni bratje. Ta dobrodelni red je izkušal že v prvi polovici 17. stoletja priti v Ljubljano, o čemer svedoči neka izjava ljubljanskega kapitula iz l. 1650. Prišlo se je pred nekaterimi leti — tako so pisali tedaj kanoniki — da so si na vso moč prizadejali usmiljeni bratje, da bi bili sezidali poleg mesta samostan, kjer bi bili po svoji šegi delili ubogim in bolnikom pomoč. Kaj se je zgodilo? Vsa načelnštva drugih redov so se tedaj pritožila odločno in oporekala, češ da bi jim bili usmiljeni bratje na škodo, zato naj se jim ne dovoli naselitev (Diskalecatska kronika).

A konec 18. stoletja so se stvari popolnoma presukale. Sedaj je pozval v Ljubljano usmiljene brate cesar sam. Kar je bil sprožil Josip II. dne 28. sušca 1784 v pismu poslanem iz Grada grofu Khevenhüllerju, da naj se namreč usmiljeni bratje pokličejo iz Trsta in naj zasnujejo bolnico v zatrtém frančiškanskem samostanu (t. j. v stari gimnaziji), to se je zgodilo z ukazom, ki je iznenadil imenovane brate dne 25. velikega srpana istega leta, veleči jim, da naj pridejo v osmih dneh v Ljubljano.

Meseca vinotoka so že bivali nekateri bratje v naznačenem prebivališču. Radi bi bili takoj izvršili cesarjevo željo, da se odpre bolnica, a bilo je treba poprej še mnogo priprav in prenapredb. Načrti za prevstroj starega samostana so se napravili v Ljubljani in potem romali v Gradec in iz Grada na Dunaj in tako sta minili dve leti in usmiljeni bratje niso mogli izvrševati svojega človekoljubnega posla. Uverjali so se čezdalje bolj, da nekdanji frančiškanski dom ni primeren za bolnico.

Ko je cesarski ukaz dne 19. malega travna 1786 pregnal diskalecate z Ajdovščine, prosili so usmiljeni bratje takoj dovoljenja, da se smejo preseliti v njihov samostan in tamkaj vstanoviti bolnico. Dne 17. malega srpana i. l. jim je javil ljubljanski okrajni urad, da je njihovo prošnjo vslišal cesar dne 19. rožnika.

Dosedanji upravitelj zatrtega diskalecatskega samostana Nikolaj Rozman je dobil hkratu migljaj, da naj izroči usmiljenim bratom imenovani samostan s porabnim orodjem vred. Svoj nalog je izvršil dne 7. kimalca leta 1786. Meseca vinotoka so že usmiljeni bratje sprejemali bolnike. Vstanovitev bolnice je naznanjal letokaz vklesan v marmornato ploščo, ki je bila vzdana nad vrati stare bolnice. Glasil se je:

InfrMIs VtrIVsqVe seXVs
IosephVs seCVnDVs
Caesar, reX, pIVs, aVgVstVs
posVlt.

t. j. Bolnim obojega spola postavil Josip II. krepostni, veličastni cesar kralj. Iz navedenega letokaza se izlušči letnica 1787. Tedaj je bila že za silo vrejena bolnica s svojo lekarno.

Takoj o prihodu na Ajdovščino so opozorili usmiljeni bratje okrožni urad na potrebni prevstroj samostana. Nato je dobil inženir Schemerl dne 10. svečana 1787 ukaz, da naj takoj zmeri, kako visoka je nekdanja diskalecatska cerkev in kolik jej je prerez. Vlada je namreč vkrenila, da se poleg samostana prelevi tudi cerkev sv. Jožefa v bolnico. Načelnik usmiljenih bratov je pač napel vse strune, da bi bil rešil cerkev. V svoji vlogi povdarja, da bi bile izbe v tem prostoru pridobljenim na ta način prevelike in previsoke in njih kurjava po zimni predraga. (P. pl. Radics, Zgodovina dež. civ. bolnice v Ljubljani 33). Gubernij ni uvaževal teh vzrokov, nego je vkrenil, da se cerkev z žagradom porabi za bolnične dvorane. Prevstroj samostana in cerkve je precej zadržal dvorni ukaz od 22. dne velikega srpana 1787., ki je veleval, da naj vsesploh preneha popravljanje poslopij verskega zaklada. Ko je bil ta ukaz izgubil moč, nadaljevala se je predelava omenjenih zgradb in dovršila leta 1789. (ib. 37).

* Gl. „Danico“ 1904. str. 421.

Dne 3. sušca 1788 je posetil cesar Josip svojo vstanovo — bolnico usmiljenih bratov na Ajdovščini. Bila je že tako vrejena, da je istega leta sprejela v svoje prostore 200 bolnikov. Delovanje usmiljenih bratov je bilo vseskozi nesebično. Oni so oskrbovali bolnike zastoj.

(Dalje prih.)

Slepi Matiče.

Živenjepisne črtice.

(Konec.)

Malo kateri človek je bil po lahkomišelnosti, ali pa hudobiji družega pahnjen v tako nepopisno nesrečo in malokedo jo je prenašal s tako potrpežljivostjo in vdanostjo v voljo božjo, kakor ubogi trpin Matiče. Zadnja leta je večkrat otožen v kaki senci za svojo hišico presedel ure in ure, včasih je bitko zastokal, a nikedar ni se tožil o svoji bitkosti in nikedar se ni jezil na neusmiljenega človeka, ki mu je lahkomišelnost provzročil tako gorje.

Enkrat, ko se mi je zdel posebno žalosten, posebno trpeč, sem ga vprašal celo, kako mu je, ali je znabiti kaj bolan. Odgovoril mi je: »Žalosten sem, res sem žalosten, pa saj to ne bo dolgo trpelo. Tema pred mojimi očmi se izgublja, solnce vzhaja, oј da bi mi nikedar več ne zašlo.«

Posebno oveselil si ga, ako si mu iz kake knjige, iz »Novic«, »Danice«, ali kaj drugega zanimivega bral, srčno se je zahvaljeval in prosil, da se ga še usmili.

Redek je človek, ki bi v tako nesrečo zabredel in bi jo tako mirno trpel, da bi si bil človek mislil, da je bil pri vsi svoji nesreči srečen. Večkrat je blizu svoje hišice sedel ure in ure, včasih je bitko zastokal in rekel: »Moja bitkost in težava se bliža hvala Bogu h kraju.« In res se je kazala na Matičetu tista stara bolezen, ki je skoraj vsakega uda družine spravila pod zemljo. — Po 50 letu življenja je vsakega uda Valenčičeve družine napadla neka huda bolezen, sila pogosto krvavenje iz nosu, nasledek temu je bilo splošno telesno oslabenje, časih vodenica in končno smrt.

Tudi slepeca Matičeta je proti zadnjemu napadala ta huda bolezen, ki mu je provzročila smrt.

S svetimi zakramenti previden je umrl, pobožno, kakor je živel star blizu 66 let.

Kolikokrat je on Bogu v čast orgljal, kolikokrat je Bogu in božjim svetnikom v slavo prepeval lepe Riharjeve pesme.

Svoje obile mladostne napake in grehe je opral in očistil s svojim dolgotrajnim in groznim trpenjem, ki ga je voljno in vdano v voljo božjo prenašal. Zanašamo se torej, da zdaj gleda z novimi zdravimi očmi Boga in Marijo in Bogu slavo povikšuje na vekomaj.

Janez Bič.

Čez leto in dan.

(Potopisne črtice iz slovenske domovine).

„Na vse te reči se ozira
omamljeno moje oko.“

(Pesnik in skladatelj župnik
Luka Dolinar.)

(Dalje.)

Višina, na kateri je postavljen Postojnski kolodvor, imenovati se sme prijetna, ker ponuja ob dnevu popotniku mikaven razgled. V njenem podnožju k severu se razprostira obširni trg. Za njim koj se dviguje strmi Sovič, katerega vrh nosi temno-zarjavele ostanke nekdanjega ponosnega Postojnskega gradu. Na sliki XI. knjige sloveče Valvazorjeve kronike str. 630 se nam kaže ta grad še v svojem ponosu. Tudi grajska cerkvica z malim stolpičem se vidi še naslikana. Posvečena je bila, kakor je zapisano v Valvazorju sv. Uršuli. Kedo je grad pozidal in kedaj, se ne ve. L. 1372. mu je bil lastnik Herman grof Celjski; l. 1436. deželni vladar; še kasneje knezi Eggenbergi; — o Valvazorjevem času pa ga je posestvoval Ferdinand knez Auersberg. Kakor piše Henrik Costa v svojih »Reiseerinnerungen aus Krain« str. 68. kupil je grajščino od kneza Ferdinanda Auersberga leta 1707. neki Fran pl. Oblak; od njega pa l. 1722. v dan 27. avgusta Veličanstvo cesar Karol VI. za 80.000 gl. Bila je s tem nakupom sklenjena tudi last kobilarne — k. k. Karster Hofgestütt — v Prestraneku. Menimo pa, da je vse to skupno posestvo moralo biti last sedanje grajščine v Postojini, v kateri je nekedar poslovala c. k. kresija, danes pa okrajno

glavarstvo. Kakor piše zgoraj omenjeni Costa, vdarila je po nekem urbarialnem zapisniku v noči 10 novembra l. 1689. med jutranjo 2. in 3. uro v grad na Soviču strela, vžgala ga in vpepelila. Brž kakor ne je že takrat razpadel v razvalino. Na mesto njega pa so sezidali v podnožju sedanjo graščino, ki je velik kinč Postojinskega trga. —

Čas, o katerem smo bili na višini Postojinskega kolodvora, bila je pozna nočna doba. Lepo je gledati svet in pokrajine ob svitu zlatega solnea; a videti ga v blede luni, ko je odet s tihim mirom trudne noči, to vpliva nepopisljivo na ogledovalčeva čuvstva.

Postojina ima svojo slovečo podzemeljsko jamo, ki se zaradi kapljin in okamnin sme imenovati pravo čudo sveta. A od te se tudi po dnevu ničesa ne vidi. Kakor dragoceni biser je sredi rujave kamenite školjke. Redno odprta je jama le enkrat na leto: Binkoštni ponedeljek. Takrat je razsvetljena in v svojem popolnem blišču. Takrat se pa sme baje priličevati pravi podobi raja. Če sem rekel preveč, pa preklicujem besedo. Meni je bila v mladostnih letih enkrat prijetna prilika, da sem videl notranje prostore Postojniške jame; a bila je razsvetljena le pičlo, in le na bolj znamenitih mestih. Okolico, ki je videti od Postojinskega kolodvora, na drobno popisovati ne vtrpim. Le po večjem naj kaj malega omenim, da se častiti bralci in bralke vsaj po večjem nekoliko seznanijo z Notranjsko stranjo naše dežele.

Svet je okoli Postojne in sploh po Pivki gričnat, ali kakor nekateri pravijo valovit. Rodovitna polja in travniki se menjajo z grmičjem in nizkimi gozdiči. Od Postojne pelje na zapadno stran proti Trstu državna cesta, od katere se pa kmalu za imenovanim trgom odcepi k levi druga državna cesta, ki vodi skozi Pivko, Št. Peter, Ilirsko Bistrico v Reko. Okoli ure hoda po Tržaški cesti je videti na zmernem griču k desni komaj streljaj oddaljena sloveča duhovnija Hrenovice, katere pričetek je skrit v temo starodavnosti. Za časa Valvazorja je štela 18 podružnic, vmes tudi ono Matere božje pred Jamo (Lueg), ki je znamenita za to, ker jo je blagoslovil bivši tržaški škof Eneja Silvio, poznejši papež Pij II. Kedor ima v rokah »Dom in Svet,

letnik 1905., zvezek 6., lahko bere na straneh 337.—347. iz spretnega peresa slovečega dr. Ant. Medveda izvirajoči jako zanimivi spis; »Enej Silvij — Pij II. k 500 letnici njegovega rojstva.« Tu se natančno obravnava življenjepiš imenovanega papeža. Res hvala in priznanje gre takim gospodom, ki s svojim bistrovidnim očesom zasledujejo in pozabljivosti rešujejo dejanja in delovanje nekedajnih slavnih mož. V neposrednji bližavi zgoraj omenjene Marijine cerkve je takorekoč v skalovje strmega Nanosa vzdignan Predjamski grad (Lueg), katerega slika in natančen popis se nahaja v IV. Valvazorjevi knjigi str. 518.—530. Iz tega popisa bo se dalo pač posneti mnogo jako zanimivega; vsa žalna zgodovina nekedajnega posestnika tega gradu, Erazma Luegerja. Le to naj omenjam, da je sedanji grad — če prav umevam Valvazorja — pozidal neki grof Kobenzl, ki je bil l. 1566. dvorni kancelar pri nadvojvodu Karolu v Graden. — Prvič sem bil v Hrenovicah l. 1845., kmalu po smrti župnika in umirovljenega dekana Jos. Andrianija. Župna cerkev je bila takrat pač borna, zanemarjena do skrajnosti. Edina njena zanimivost je bil takrat veliki altar kakor zgodovinski predmet. Bil je namreč poprej — do časov cesarja Josipa II. — v zartri kapucinski cerkvi v Ljubljani. Tudi bližnja okolica cerkve je kazala takrat žalostno podobo. Ondi, kjer stoji sedaj velika stavba — menda župnišče in kaplanija — ali le poslednja — nahajala se je takrat v razvalinah neka razpala stavba.

Od Hrenovic naprej pelje državna cesta do Razdrtega, ki stoji ob podnožju strmega Nanosa. Do tukaj sega razgled raz višine Postojinskega kolodvora na zapadno stran. —

Viši učitelj Josip Levičnik
(Dalje prihodnjič.)

Črtice o verskih in cerkvenih preobrazbah v Beli Krajini.

(Dalje.)

XI. Prepis med nemškim redom in kapitulom zagrebškim.

Kapitul zagrebški se je čutil občutno prikrajšanega v svojih pravicah. Ker na prijazne prošnje in opominje n. red ni nehal

pobirati desetini, pritožil se je radi storjene krivice papežu Benediktu XII. Poslal je v Avinjon l. 1338. škofovega vikarja Jakoba in pa Ivana, arhidijakona goriškega. Papež je pooblastil cisterejskega opata Ivana, in dominikanskega prijorja Ladislava, da stvar razsodita in ohranita pravice zagrebškemu kapitolu. Papeževa pooblaščenca sta začela takoj izvrševati dani nalog in sta poklicala komendatorja Henrika, naj pride na osmino Malega Šmarna l. 1339. na razpravo v Zagreb. Vender Henrik ni prišel in ni poslal svojega namestnika. Na to je bil poklican Henrik drugič in sicer na osmino vseh Svetov. Tedaj je tudi prišel in stvar glede desetine se je razpravljala v cisterejskem samostanu sv. Marije. Ivan arhidijakon goriški, je zahteval, naj križniki več ne pobirajo desetine po belokranjskih župnijah ker pripada zagrebškemu kapitolu: «ex institutione et ordinatione antiqua». Ivan, arhidijakon goriški, je bil učen in navdušen mož, posebno obsežnega pravoslovnega znanja. Prav v tej prepirki je kaj dobro došel ta mož škofiji. Ker se je videlo, da bo prišlo do hudega spora in obravnjav, naročili so v škofiji njemu, naj sestavi zbornik pravice in dohodkov zagrebške škofije, ki so utemeljene na podlagi raznih darovnic in pravice, pridobljenih tekom časa od papežev, kraljev, banov in velikašev, kateri so obdarovali kapitul zagrebški. Sestavil je ta zbornik l. 1334., ki je bil dan pred sv. Lovrom slovesno oklican. Ohranil se je nekoliko izpopolnjen v «liber statutorum» ali «album capitale» iz l. 1354., ki se hrani v arhivu zagrebškega kapitula. V njem je uvrstil belokranjske župe kakor del znamenitega arhidijakonata goriškega (archidiaconatus de Guerehe) v zagrebški škofiji. Njega tikajoči se sestavek v zborniku je zanimiv za nas, ker ne navaja samo žup in župnih cerkva, temveč tudi podružnice posameznih župnij. Ta arhidijakonatus je, kakor že rečeno, dobil svoje ime, od hriba Gorice, onkraj Kolpe, kjer je bila župnija sv. Martina. Delil se je pa ta arhidijakonatus na tri okraje in to na goriški z edenintridesetimi župnijami (nekedanja banska regimenta v vojni krajini), na podgorski ali medjuriečki z edenindvajsetimi (okoli Jaske) ter metliški in žumberaški s

sedmimi župnijami. Raztezal se je torej od Jaske čez Okič in Žumberk na Kranjsko, potem je šel čez Kolpo v Bosiljevo in v Hunjsko regimente k Cetinju; od ondod pa v Bosno — v turško Hrvaško — in obsežal večji del kasnejše banske krajine. Za nas je važen le tretji del tega arhidijakonata, namreč oni metliški in žumberaški. Glasi se o njem v zborniku tako-le:

Item in tertia parte: Ecclesia beati Georgii de Vynodina, (v lipniškem dekanatu; a sedaj je v župnijski cerkvi sv. Lovro, v podružnici Dojurovici pa sv. Jurij, toraj je zadnja starejša) matrix, cujus rector Lypoldus nomine, nunc non obedir Johanni moderno archidiacono de Guerehe, oboediebat tamen Petro archidiacono de Guerehe antea, super hoc tamen et similibus provisum est, prout in forma litterarum, quarum tenores sunt positi supra, ubi de decimis de Guerehe descriptum est. Filiae huius: una in honore beate virginis, alia in honore beate Marie Magdalene. Item ecclesia sancte crucis de Sihembergh (Žumberak, zdaj je patron župnijske cerkve sv. Nikolaj). Item in Methlica ecclesia beate virginis circa castellum (pri Treh farah, torej je bila ta župnija že mnogo preje, nego so se poizkušali ondi naseliti frančiškani) matrix. Huius filiae: Sancti Nicolai de foro (sedanja župnijska cerkev), item Marie Magdalene (Božjakovo); sancti Jacobi (Bereča vasi), sancti Viti (Jugorje) et sancte Trinitatis (Radovica). Item sancti Martini (Podzemelj), matrix. (Župnija že l. 1334. ne pa l. 1337. kakor piše «catalogus cleri» še manje pa v 17. stoletju, kakor misli P. Hieinger Archiv II+III, 1854). Huius filie: capella sancte Margarethe Borst, sancti Nicolai in provincia Methlice (Adlešiči). Item sancti Petri de Chernomel, matrix. Huius filiae: sancti Johannis baptiste de Doblích (Dobliče se torej že tedaj imenujejo, le v patronu je razlika, ker sedaj časte Doblíčani sv. Ivana evangelista, a gotovo tudi že tedaj) et sancti Irinei (Otovec). Item ecclesia sancti regis Stephani, matrix de Senich (Semič), de fundacione regis Bele, ut creditur. (Ivan goriški je tolmačil patrona v prilog svoje stvari. Mislil si je: Če je semiški patron Štefan kralj ogerski, kedo bi

župnijo vtemeljil, če ne Bela IV., kateri je bežal pred Tatari v dolnje kraje. A. če je vtemeljil to župnijo Bela, kako, da ne bi župnija spadala pod zagrebško škofijo? Vender motil se je, ker patron semiški je sv. Štefan mučenik, ne pa sv. Štefan kralj ogerski). *Huius filiae: capella sancte Marie Magdalene* (Rožni dol), item sancti Primi et sancti Johannis (Gaber). Item in *Vinnichia*, et similiter de provincia *Methlice*, ecclesia sancte crucis, matrix. (Vinica je bila torej že l. 1334. župna cerkev, ne pa 1338., kakor stoji v »Catalogus cleri.« *Huius filie: capella sancte Trinitatis* (Preloka).

Pač važen spomenik za zgodovino belokranjskih župnij iz onega zbornika, ki je bil kakor pravno dokazilo za pravice Zagreba potrjen in razglašen in ki ga je rabil Ivan na razpravi, katere se je udeležil komendator Henrik. Ta ni mogel na dokaze ničesar odgovoriti, nego je le izprosil poverjenstva, da bi se mu rok, v tej stvari končno odgovoriti, podaljšal do osmine sv. Ivana Krstnika l. 1340. Sodniki so to dovolili.

Toda Henrik ni ostal mož beseda — ni sam prišel, ne poslal namestnika in se ni opravičil. Sedaj sodniki niso mogli več čakati. Prisodili so 7. julija 1340. pravico zagrebškemu kapitolu, kar je potrdil tudi papež Klemen VI. Cela razprava se je vlekla še nekoliko časa. V početku l. 1349. sta poslala opat Ivan in priyor Ladislav Egidija, sina Andrejevega v Podgorje, Medjurečje, Ozelj in Metliko; a Leonard, župnik vseh Svetov, in Ivan, župnik sv. Vida pod Ozljem, sta v početku februarja istega leta v Metliki izobčila komendatorja Henrika in črnomeljske križnike. Tudi to ni pomagalo: tedaj sta papeževa pooblaščenca zapovedala belokranjskim župnikom, da križnike vsako nedeljo vnovič izobčijo (*campanis pulsatis, candelis accensis et postea extinctis et in terram proiectis et pedibus conculcatis*) (izobčenje se prebere, med zvonjenjem zvonov se prižgo sveče, nato ugasnejo, vržejo na tla in pohodijo), tako dolgo, dokler ne prenehajo pobirati desetine.

(Dalje pride.)

.r¹.

Tristoletnica Marijine družbe v Ljubljani.

(Konec.)

V tehle črticah je bila večkrat omenjena bratovska knjiga Marijine družbe ustanovljene pred tristoletni. Ta znamenita knjiga folijske oblike, vezana v obledeli baržun se je ohranila do danes. Iz Erbergove zbirke je prišla v arhiv ljubljanskega deželnega muzeja. Za naslovnim listom,* ki navaja poglavitne letnice družbinega začetka in razkroja, te iznenadi lepa slika Marije Device s krono na glavi: ljubek smehlja ji zaljša usta in veličasten sijaj glavo: nebeška devica razprostira svoj širni plašč, ki je sprejel v varno zavetje v prvi vrsti višjo duhovščino in velikaše, a v dnu zadaj tudi meščane in druge vernike. Na tretjem listu bratovske knjige je na vsaki strani po pet okroglih naslikanih vencev. V te vence so vdeta imena najznamenitejših odličnjakov duhovskih in svetnih, ki so stopili v Marijino družbo. V srednjem vencu prve strani imenovanega lista je zabeležen avstrijski višji vojvoda Ferdinand, ki se je vpisal v bratovščino bivaže v Ljubljani dne 12. grudnia 1616. Vpisan je med drugimi dunajski višji škof in kardinal Kolonič. Bratovska knjiga Marijine družbe obsega nato imena duhovskih členov. Potem je nameščen imenik svetnih udov: na čelu stojita dva Eggenberga: Ivan Kristijan in Ivan Siegfried. Izmed ostalih omenjam poglavarja kranjske dežele Volbenka Engelbrehta grofa Turjaškega, ki se je vpisal v Marijino družbo dne 25. sušca 1651. Za temi je imenik dijaških družabnikov Marijinih. Konec knjige tvori abecedni zapisnik vseh členov.

Leta 1772. sta bila zapisana v Marijino bratovščino tedanja poeta: Anton Lienhard in Georgius Veeha.

Zadnji udje so zabeleženi leta 1782. torej devet let potem, ko je bilo odpravljeno tova-

* Naslov knjigi je ta-le: *Sodalitas Beatissimae Virginis Mariae In Coelos Assumptae In Archiducali Collegio Societatis Jesu Labaci Erecta et Inchoata Anno MDC.V. Confirmata MDC.VI. Duorum Mater Sodalitatum; vnius sub titulo Immac. Conceptae MDCXXIV. Alterius sub titulo Natae Reginae Angelorum Custodum MDC.XI. Curavit hoc Album Sodalibus inferibendis MDC.LI. Confirmationis suae XLV.*

rištvo Jezusovo. Med njimi so bili štirje fiziki, deset logikov in osem poetov.

*

Spominj te tristoletnice se je slovesno praznoval nedeljo, 20. velikega srpana t. l., v Ljubljani. Tu sem so bile za ta dan odposlale moške in ženske Marijine družbe iz slovenskega ozemlja svoje deputacije. Došle so z zastavami.

Tržaški gostje in metliška dekleta so se prav posebno zavedali svoje naloge: ob 6 uri zjutraj so namreč imeli na Rožniku sv. mašo in obhajilo. A tudi za domače je bilo v Križankih sv. obhajilo.

Ob 8. zjutraj so s samostanskega vrta v Križankih šle družbe in deputacije v uršulinsko cerkev. Tu je bila tiha sv. maša in k. š. Anton Bonaventura Jeglič je blagoslovil novo zastavo ljubljanske moške Marijine družbe. Kumovala je soproga deželnega odbornika ter državnega poslanca, gospa Terezina Povšetova. Od tu se je vršil slavnostni izprevod po mestu v cerkev sv. Jakoba. V izprevodu ni bilo nikakih zastopnikov katere si že bodi gosposke. Tukaj je pridigal knežskof in izvršil pontifikalno sv. mašo. Odtod je bil po opravljeni cerkveni slovesnosti odhod nazaj v cerkev nemškega reda v Križanke, kjer so se shranile 42-tere zastave.

Tri stoletja so ob teh lepih urah šla memo njega, ki se je vglobil v zgodovino Marijinih družeb na naši zemlji.

B.

Iz sveta.

Vatikanski arhiv. V nobenem arhivu ni tako živo sedaj kakor v vatikanskem. Skoraj bo petindvajset let, odkar ga je Leon XIII. odprl preiskovalcem vseh narodov, da bi si nabirali podatkov za zgodovino svojih pokrajin. Sedaj zajemajo iz njegovih dragocenih shramb zastopniki vseh držav in znamenitej-

ših evropskih dežel. Tudi nekatere zasebne družbe so poslale tja svoje člene n. pr. nemška Görresova družba. Celo Turčija in Japonska iščeta v vatikanskem arhivu važnih listin za svojo zgodovino. Izmed avstrijskih pokrajin omenjam kraljestvo Češko, ki je poslalo tjakaj profesorja Krofta in Krejčika. — Kako bi se okoristila naša slovenska zgodovina, ko bi se našel mecen, ki bi poslal v vatikanski arhiv kakega slovenskega zgodovinarja. Koliko je tamkaj shranjenega gradiva za našo cerkveno zgodovino.

B. P.

Odpadnikov od katoličanstva je bilo lani v naši državi 3902. Večino teh so dobili protestanti. Kako deluje na odpad njihovo Gustava Adolfa društvo svedoči dejstvo, da se nahaja, v proračunu tega društva za 1905. točka: 442.000 mark za avstrijske dežele.

B. P.

Peti veliki avstrijski katoliški shod bo letos meseca listopada na Dunaju. Zanj se delajo obširne priprave.

Ivan Č.

Zrnje.

Cerkve prazne — gledališča polna. Kralj mogočne države je bil gotovo vsako nedeljo in zapoveden praznik na sv. maši. Neko nedeljo, ko je bilo zelo mrzlo in je divjal hud vihar zunaj, našel je cerkev skoro popolnoma prazno. Zvečer istega dne, ob istem vremenu je pa dobil v gledišču natlačeno polno ljudstva. To ga je vžalostilo in je vzkliknil: »O koliko vender ljudje žrtvujejo za razveseljevanja, kako malo pa za Boga.«

Danes posebno v šolah opazaš, da se otroci koj prehlade v cerkvah po zimi — ne pa na ljubljanskem »Kernu«. A to prehlajenje si vmišljujejo le matere in ne dijački. Mladina je redoma veliko rahlejšega srca od némladine.

o. X.

„Danica“ izhaja vsak petek na celi poli in velja po pošti za vse leto 6 kron, za pol leta 3 krone, za četrt leta 1 krono 50 vin. Zunan Avstrije velja za vse leto 7 kron; za Ameriko 9 kron. Ako bi bil petek praznik, izide „Danica“ dan poprej. V Ljubljani se dobivajo posamezne številke po 10 vinarjev v Lovro Blaznik-ovi trgovini na Starem trgu in v Ivan Pichlerjeve tabakarni na Kongresnem trgu.